

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17523584>

Зеленський Сергій,

к.ю.н., старший науковий співробітник, доцент,
кафедра оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ,
ORCID: 0000-0002-0945-4485, e-mail: sergei_zelenskii65@ukr.net

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

АНОТАЦІЯ. *Правове регулювання та міжнародні стандарти, що використовуються для регулювання діяльності у сфері ШІ, стають важливим завданням для держав. Використання штучного інтелекту в правовій сфері поділяється на чотири категорії за впливом на соціальні системи, залежно від рівня ризику. Неприйнятним є ризик, наприклад, масового спостереження без згоди. Медицина, транспорт, освіта та судова система вважаються такими, що мають високий ризик. Чат-боти та системи рекомендацій вважаються такими, що мають обмежений ризик. Ігри та програми розпізнавання зображень мають мінімальний ризик використання ШІ. Для кожної категорії передбачено різні рівні контролю та відповідальності. В Україні також формується правова база, зокрема, затверджено Концепцію розвитку штучного інтелекту. Розробляється Національна стратегія щодо ШІ, яка враховує вимоги європейського законодавства. Основними завданнями є гармонізація з законодавством ЄС та створення наглядових органів, а також впровадження етичних стандартів. Соціальна відповідальність та освіта у цій сфері є важливою складовою безпечної розвитку ШІ в суспільстві. Без розуміння громадянами технологій навіть найкращі нормативні акти не будуть ефективними. У цьому напрямку необхідно запровадити освітні програми в школах та університетах, які повинні викладати основи ШІ, його можливості та ризики. У теоретичному аспекті цієї розробки зазначимо, що штучний інтелект використовується як потужний інструмент, здатний змінити світ. Однак його розвиток супроводжується ризиками, які потребують ретельного контролю. Україна, як держава, що прагне інтеграції до ЄС та перебуває у стані війни, має особливо гостру потребу у впровадженні етичних, правових та технічних стандартів використання ШІ. У практичному аспекті значення цього дослідження проявляється в тому, що забезпечення безпеки та відповідального використання ШІ можливе лише за умови поєднання таких елементів, як технічна стабільність та керованість. Поряд з цим необхідні етичні принципи та захист прав людини, правове регулювання на основі міжнародних норм, освітня та інформаційно-просвітницька робота з громадянами, баланс між інноваціями та безпекою. Таким чином, майбутнє штучного інтелекту в Україні залежить від того, наскільки успішно вдасться поєднати розвиток технологій із захистом людини та суспільства.*

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *штучний інтелект, правове регулювання, класифікація ризиків, гармонізація законодавства, етичні стандарти, національна стратегія.*

ВСТУП. Стрімкий розвиток штучного інтелекту (далі – ШІ) став однією з ключових характеристик сучасного етапу науково-технічного прогресу. Сьогодні він інтегрується в медицину, транспорт, освіту, оборону, державне управління та повсякденне життя. ШІ відкриває широкі можливості для підвищення ефективності процесів, оптимізації ресурсів та створення нових продуктів [1]. Водночас із розвитком штучного інтелекту виникають серйозні загрози, від порушень конфіденційності та етичних норм до загроз національній та глобальній безпеці. Для України, яка перебуває в стані війни та водночас інтегрується в європейський правовий простір, ці питання мають стратегічне значення [2].

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ. У ході дослідження проаналізовано національні й зарубіжні правові акти, дослідження науковців, що дозволило прийти до таких результатів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Виявлено основні типи ризиків, пов'язаних із використанням ШІ:

1. Технічні ризики, що включають можливі помилки або збої в роботі алгоритмів ШІ, які можуть призвести до неправильних рішень або неналежних дій.
2. Етичні ризики, пов'язані з використанням ШІ, що може викликати етичні дилеми. Є також ризик створення систем, які можуть підірвати суспільну довіру або сприяти дискримінації певних груп населення.
3. Правові ризики, що призводять до порушення законодавства шляхом використання ШІ, особливо у сфері захисту персональних даних, і можуть призвести до несприятливих правових наслідків для державних установ.
4. Ризики кібербезпеки, що означає вразливість системи ШІ, які можуть бути об'єктом кібератак. Це може призвести до витоку конфіденційної інформації або маніпуляцій з даними, на основі яких приймаються рішення.
5. Соціальні ризики, оскільки використання штучного інтелекту може негативно вплинути на ринок праці, призвести до втрати робочих місць або змінити соціальні відносини в суспільстві, що вимагає уваги з боку уряду.

Технології штучного інтелекту повинні розвиватися з урахуванням цінностей людини та суспільства. Етичні стандарти стають основою довіри до ШІ. Алгоритми не повинні відтворювати чи посилювати соціальні упередження, наприклад за статтю, віком, етнічним походженням чи соціальним статусом.

Правове регулювання та слідування міжнародним стандартам, що використовуються для регулювання діяльності у сфері ШІ, стають важливим завданням держав. У 2024 році ЄС ухвалив Акт про штучний інтелект (AI Act), який розділив системи на чотири категорії за рівнем ризику: неприйнятний ризик (наприклад масове стеження без згоди); високий ризик (медицина, транспорт, освіта, судова система); обмежений ризик (чат-боти, рекомендаційні системи); мінімальний ризик (ігри, програми розпізнавання зображень).

Для кожної категорії передбачені різні рівні контролю та відповідальності.

В Україні також формується законодавча база. Основними завданнями є гармонізація з правом Європейського Союзу щодо створення наглядових органів і впровадження етичних стандартів. Необхідно розвивати: освітні програми — у школах та університетах мають викладати основи ШІ, його можливості та ризики; професійну підготовку кадрів — держава та бізнес повинні інвестувати в підвищення кваліфікації спеціалістів; суспільний діалог — обговорення етичних та соціальних наслідків застосування ШІ за участю експертів, бізнесу, держави та громадських організацій [3].

ВИСНОВКИ. У теоретичному аспекті зазначаємо, що штучний інтелект – це потужний інструмент, здатний змінити світ. Проте його розвиток супроводжується ризиками, які потребують уважного контролю. Україна, як держава, що прагне інтеграції до ЄС та водночас перебуває в стані війни, має особливо гостру потребу у впровадженні етичних, правових та технічних стандартів. Практичне значення дослідження проявляється в тому, що забезпечення безпеки та відповідальне застосування ШІ можливе лише за умови поєднання таких елементів: технічна стійкість та контрольованість; етичні принципи та захист прав людини; законодавче регулювання на основі міжнародних норм; освітня та просвітницька робота з громадянами; баланс між інноваціями та безпекою.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кабінет Міністрів України. “Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні” № 1556-р. (2020, 5 грудня). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
2. Міністерство освіти і науки України (2021). Національна стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні (2021–2030). Національна академія наук України; Інститут проблем штучного інтелекту. URL: https://wp.oecd.ai/app/uploads/2021/12/Ukraine_National_Strategy_for_Development_of_Artificial_Intelligence_in_Ukraine_2021-2030.pdf
3. Шевченко, А. І., Барановський, С. В., & Білокобильський, О. В. (2023). Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні. URL: https://jai.in.ua/archive/2023/ai_mono.pdf

Zelenskyi Serhii,

PhD in Law, Senior Researcher, Associate Professor,
Donetsk State University of Internal Affairs,

ORCID: 0000-0002-0945-4485, e-mail: sergei_zelenskii65@ukr.net

ENSURING THE SAFETY AND RESPONSIBLE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

ABSTRACT. Legal regulation and international standards used to regulate activities in the field of AI are becoming an important task for states. The use of artificial intelligence in the legal field is divided into four categories according to the impact on social systems, depending on the level of risk. Unacceptable is the risk, for example, mass surveillance without consent. Medicine, transport, education and the judicial system are considered to be at high risk. Chatbots and recommendation systems are considered to be at limited risk. Games and image recognition programs have minimal risk of using AI. Different levels of control and responsibility are provided for each category.

Ukraine is also forming a legal framework, in particular, the Concept of Artificial Intelligence Development has been approved. A National Strategy on AI is being developed, which takes into account the requirements of European legislation. The main tasks are harmonization with EU law and the creation of supervisory bodies and the implementation of ethical standards.

Social responsibility and education in this area are an important component of the safe development of AI within society. Without citizens' understanding of technology, even the best regulations will not be effective. In this direction, it is necessary to introduce educational programs in schools and universities that should teach the basics of AI, its capabilities and risks.

In the theoretical aspect of this development, we note that artificial intelligence is used as a powerful tool that can change the world. However, its development is accompanied by risks that require careful control. Ukraine, as a state that seeks integration into the EU and is at war, has a particularly acute need to implement ethical, legal and technical standards for the use of AI.

In the practical aspect, the significance of this study is manifested in the fact that ensuring security and responsible use of AI is possible only if such elements as technical stability and controllability are combined. Along with this, ethical principles and protection of human rights, legal regulation based on international norms, educational and outreach work with citizens, and a balance between innovation and security are required. Thus, the future of artificial intelligence in Ukraine depends on how successfully it will be possible to combine the development of technologies with the protection of humans and society.

KEYWORDS: artificial intelligence, legal regulation, risk classification, legislative harmonization, ethical standards, national strategy.